

De kadastrale reductiekaart van Niel-bij-Sint-Truiden, 1845

Rombout Nijssen

De vorming en de uitrusting van het Belgische leger na het uitroepen van de onafhankelijkheid van ons land in 1830 verliep niet zonder moeite. In de eerste plaats moesten er officieren, onderofficieren en soldaten aangeworven worden die een grondige kennis hadden van wat de verschillende functies in het leger inhielden. Er moesten mensen gezocht worden die in staat waren een bataljon, een regiment of zelfs een divisie te leiden, er moesten bekwame infanteristen, artilleristen en cavaleristen gevonden worden en er moest ook een marine uitgebouwd worden.

Bovendien moesten er met het oog op de toekomst van het leger militaire scholen opgericht worden, waar militairen van alle rangen en functies de opleiding konden krijgen die voor hun taakuitoefening nodig was. Wapens en transportmiddelen moesten aangeschaft worden, kazernes en militaire hospitalen moesten gebouwd worden en er moest een administratie ingericht worden die voor de administratieve afhandeling van de rekrutering van toekomstige militairen kon zorgen.

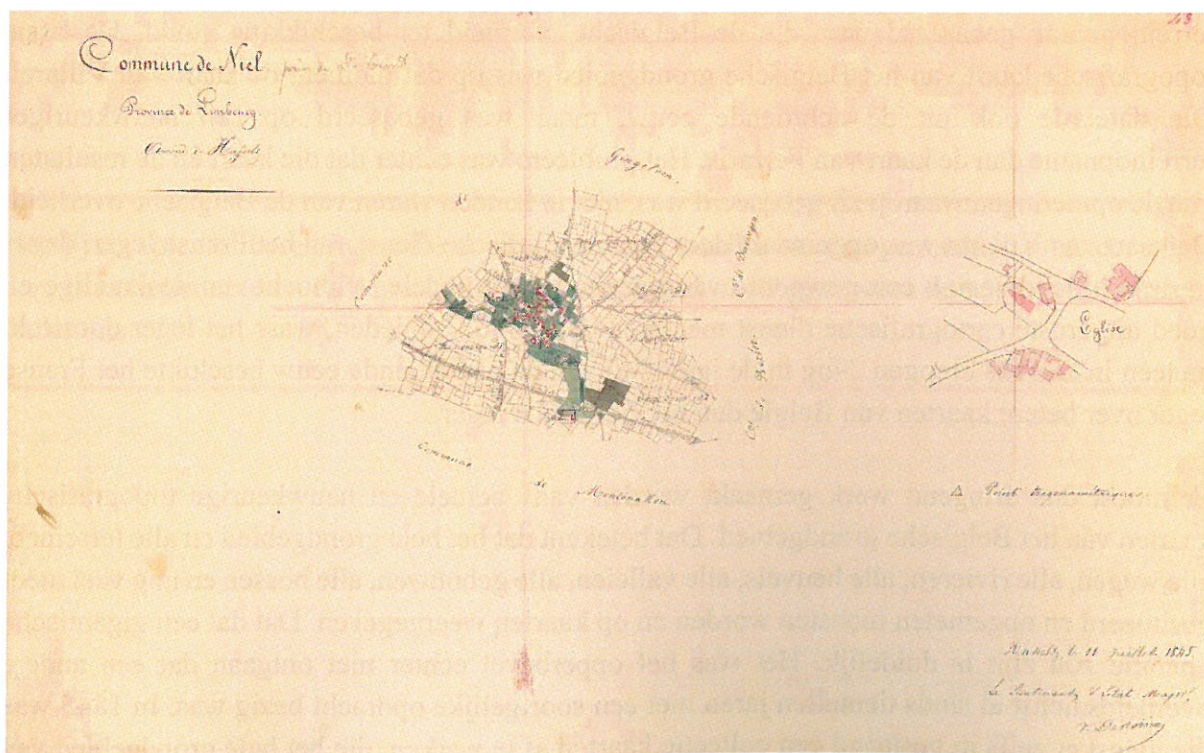
Eén van de grootste problemen waar het nieuwe opperbevel mee geconfronteerd werd, was het gebrek aan betrouwbare kaarten. In de jaren '30 van de negentiende eeuw waren de kaarten waarover het Belgische leger beschikte nog gebaseerd op de achttiende-eeuwse kaart van Ferraris. Dat was op dat ogenblik nog steeds de jongste gedetailleerde kaart die op een terreinopname gebaseerd was, die de Belgische overheid ter beschikking stond. De beste topografische kaart van het Belgische grondgebied was op dat moment de kaart van Villaret. Die dateerde ook uit de achttiende eeuw, maar was gebaseerd op een nauwkeuriger terreinopname dan de kaart van Ferraris. Het probleem was echter dat die kaart en de resultaten van de opmetingen waarop zij gebaseerd was, niet in handen waren van de Belgische overheid. De kaart van Villaret was opgemaakt door de cartografische dienst van het Franse leger, dat er in de achttiende eeuw een gewoonte van maakte om op iedere veldtocht een deskundige en goed uitgeruste cartografische dienst mee te sturen om de gebieden, waar het leger doortrok, meteen in kaart te brengen. Nog in de jaren '40 van de negentiende eeuw beschikte het Franse leger over betere kaarten van België dan het Belgische leger.

Er moest dus dringend werk gemaakt worden van actuele en nauwkeurige topografische kaarten van het Belgische grondgebied. Dat betekent dat het hele grondgebied en alle terreinen, alle wegen, alle rivieren, alle heuvels, alle valleien, alle gebouwen, alle bossen en nog veel meer gesitueerd en opgemeten moesten worden en op kaarten weergegeven. Dat dat een gigantische operatie zou zijn is duidelijk. Het was het opperbevel echter niet ontgaan dat een andere overheidsdienst al sinds tientallen jaren met een soortgelijke opdracht bezig was. In 1845 was die dienst er zelfs in geslaagd een collectie kaarten af te werken, die het hele grondgebied van het land dekte. Die dienst was de administratie van het kadaster.

In 1845 had het kadaster de zogenaamde *primitieve* kadasterplannen afgewerkt. Anders dan hun naam doet vermoeden, zijn die plannen niet primitief. Integendeel. Het zijn uiterst gedetailleerde en betrouwbare plannen. Hun naam is een afleiding uit het Frans, waar *les plans primitifs* de *oorspronkelijke plannen* betekent. Ieder perceel, iedere weg, ieder gebouw, iedere beek, iedere vijver was opgemeten en in kaart gebracht. Van iedere gemeente had het kadaster een zogenaamd verzamelplan gemaakt op schaal 1/10.000, waarop het hele grondgebied van de gemeente was ingetekend. Daarnaast waren er plannen van iedere kadastrale sectie of onderdeel van een sectie, met de aanduiding van de grenzen en het nummer van ieder perceel. Die plannen waren op schaal 1/2.500 gemaakt.

Liever dan heel dit werk opnieuw te doen, koos de legerleiding ervoor in eerste instantie op basis van de kadasterplannen zogenaamde kadastrale reductieplannen op schaal 1/20.000 te maken. Aangezien dit handwerk was, duurde het tot circa 1850 voordat er voor al de Belgische gemeenten zulke reductieplannen waren. Deze plannen dienden, samen met nieuwe terreinopnames, als basis voor de eerste topografische kaarten van het *Dépôt de la Guerre et de la Topographie*, de eerste voorloper van het *Militair Geografisch Instituut*, nu het *Nationaal Geografisch Instituut*. De kadastrale reductieplannen zijn nu nog te verkrijgen bij het *Nationaal Geografisch Instituut* in Brussel. Onbedoeld zijn die kaarten als luchtfoto's van onze dorpen rond 1850.

Op de kadastrale reductiekaarten is in de eerste plaats het grondgebruik aangeduid. Akkerland is niet ingekleurd, weiland en beemden zijn groen. Waterlopen zijn donkerblauw en vijvers helderblauw. Wegen zijn afgetekend maar niet ingekleurd en gebouwen zijn rood. Tuinen en parken zijn bruin.

Het kadastrale reductieplan van Niel dateert van juli 1845. Het grondplan van het dorp is een mooi voorbeeld van de ruimtelijke organisatie van veel Haspengouwse dorpen in die periode. Centraal in het dorp ligt de kerk. Daarrond liggen de boerderijen en andere woningen. Bij de boerderijen horen weiden, waar de dieren tijdens het goede seizoen buiten kunnen lopen. Elders liggen groentetuinen bij de woningen. Het veld bestaat uit opvallend kleine percelen.

Hoewel de velden doorsneden worden door verschillende aarden wegen en weggetjes, liggen veel percelen niet aan een weg. Om ze te bereiken moet je over de belendende percelen gaan.

In het zuiden van de gemeente zie je het kasteel en vooral de bedding van de spoorweg, die enkele jaren eerder aangelegd was.